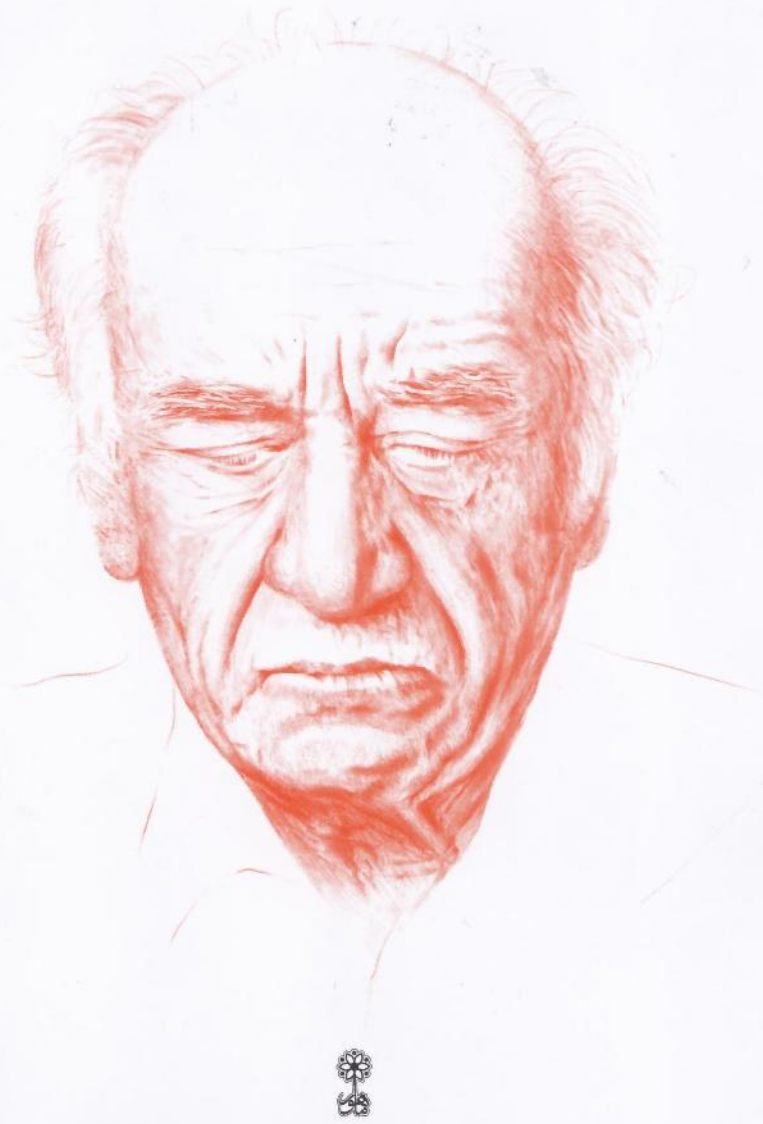

پای صحبتِ استاد فرامرز پایور
مجموعه مصاحبه

گردآوری
رامتین نظری جو

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور

تهران، خیابان حقوقی، شماره‌ی ۴۲، طبقه‌ی همکف

کدپستی ۱۶۱۹۷۵۵۱۶

تلفن: ۷۷۵۰۲۴۰۰

www.mahoor.com

info@mahoor.com

پای صحبت استاد فرامرز پایور

مجموعه مصاحبه

گردآوری

رامتین نظری‌جو

تصویرگری جلد: مهدی فراهانی

صفحه‌آرایی: پویا دارابی

چاپ اول: ۱۴۰۴

تعداد: محمد جلد

لیتوگرافی: باران

چاپ و صحافی: محمد

© حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۸۷۴-۱۲-۲ ISBN: 978-622-4874-12-2

فهرست

پیشگفتار ۷

بخش اول. مصاحبه‌های مطبوعاتی

۱. مصاحبه‌ی مجله‌ی موزیک ایران (بهمن ۱۳۳۹) ۱۱
۲. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی اطلاعات (۱۶ بهمن ۱۳۵۰) ۱۵
۳. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی کیهان (۷ خرداد ۱۳۵۱) ۱۷
۴. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی اطلاعات (۲۹ مرداد ۱۳۵۱) ۱۹
۵. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی اطلاعات (۱۸ شهریور ۱۳۵۱) ۲۲
۶. مصاحبه‌ی مجله‌ی رودکی (تیر ۱۳۵۳) ۲۸
۷. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی اطلاعات (۲۳ شهریور ۱۳۵۳) ۳۱
۸. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی رستاخیز (۲۶ آذر ۱۳۵۴) ۳۳
۹. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی رستاخیز (۲ تیر ۱۳۵۵) ۳۹
۱۰. مصاحبه‌ی مجله‌ی تماشا (۱۹ تیر ۱۳۵۵) ۴۳
۱۱. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی رستاخیز (۲۸ تیر ۱۳۵۵) ۴۵
۱۲. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی آیندگان (۱۴ دی ۱۳۵۵) ۴۹
۱۳. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی رستاخیز (۱۵ اسفند ۱۳۵۵) ۵۴
۱۴. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی رستاخیز (۲۰ تیر ۱۳۵۶) ۵۷
۱۵. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی کیهان (۱۹ شهریور ۱۳۵۶) ۶۱
۱۶. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی اطلاعات (۲۹ آبان ۱۳۵۶) ۶۳
۱۷. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی کیهان (۲۶ دی ۱۳۵۶) ۶۷
۱۸. مصاحبه‌ی ماهنامه‌ی آدینه (اردیبهشت ۱۳۶۹ / همچنین شهریور ۱۳۷۲) ۶۹
۱۹. مصاحبه‌ی ماهنامه‌ی ادبستان (شهریور ۱۳۶۹) ۷۹
۲۰. مصاحبه‌ی ماهنامه‌ی ادبستان (شهریور ۱۳۷۰) ۹۴
۲۱. مصاحبه‌ی ماهنامه‌ی ادبستان (اردیبهشت ۱۳۷۱) ۱۰۲
۲۲. مصاحبه‌ی ماهنامه‌ی دنیای سخن (بهمن و اسفند ۱۳۷۱) ۱۲۰
۲۳. مصاحبه‌ی روزنامه‌ی ابرار (۲۶ آبان ۱۳۷۳) ۱۳۴
۲۴. مصاحبه‌ی مجله‌ی نگاه نو (بهار ۱۳۷۶) ۱۴۱

بخش دوم. نظر استاد فرامرز پایور درباره‌ی برخی هنرمندان و اساتید قدیم

۱. رضا ورزنده ۱۴۹
- (روزنامه‌ی آیندگان، ۱۸ بهمن ۱۳۵۵) ۱۴۹
۲. محمدعلی امیرجاهد ۱۵۰
- الف. مجله‌ی تماشا (۲۴ اردیبهشت ۱۳۵۶) ۱۵۰
- ب. روزنامه‌ی کیهان (۲۴ خرداد ۱۳۵۶) ۱۵۳
۳. نورعلی برومند ۱۵۴
- (روزنامه‌ی اطلاعات، ۶ بهمن ۱۳۵۶) ۱۵۴
۴. حسین تهرانی ۱۵۶
- الف. ماهنامه‌ی ادبستان (فروردین ۱۳۷۱) ۱۵۶
- ب. برنامه‌ی رادیویی «چهره‌های موسیقی ایران» ۱۵۸
- ج. برنامه‌ی رادیویی «گلچین هفته»، شماره‌ی ۱۹ ۱۶۳
۵. ابوالحسن صبا ۱۶۵
- الف. برنامه‌ی رادیویی «چهره‌های موسیقی ایران» ۱۶۵
- ب. یادواره‌ی استاد صبا (برگرفته از کتاب چهره‌های ماندگار: ترانه و موسیقی ۲) ۱۷۰
- ج. «اصالت صبا در تدریس» (انتشارات تالار رودکی، ۱۳۵۲) ۱۷۴
- برگرفته از کتاب اسطوره‌ی صبا) ۱۷۴
۶. محمود کریمی ۱۷۸
- (مقام موسیقایی، دی ۱۳۸۳) ۱۷۸

بخش سوم. مصاحبه‌های رادیویی و تلویزیونی

۱. پیاده‌سازی‌شده‌ی مصاحبه‌ی تلویزیونی استاد فرامرز پایور در اواسط دهه‌ی ۱۳۴۰ ۱۸۷
- [احتمالاً ۱۳۴۴] پس از بازگشت از سفر انگلستان/ گفتگوگر: پروین سرلک ۱۸۷
۲. مصاحبه‌ی رادیویی کیخسرو بهروزی با استاد فرامرز پایور در ۱۰ بهمن ۱۳۵۴ ۱۹۳
۳. توضیحات استاد فرامرز پایور درباره‌ی چهارمضرب ماهر اثر استاد ابوالحسن صبا ۱۹۷
۴. مصاحبه‌ی رادیویی ایرج برخوردار در سال ۱۳۷۶ ۲۰۰
- (برگرفته از ماهنامه‌ی فرهنگ و آهنگ، بهمن و اسفند ۱۳۸۷) ۲۰۰

پیوست

- استاد مربوط به چاپ و ممیزی کتاب سی قطعه چهارمضرب برای سنتور ۲۲۷
- منابع ۲۳۹
- نمایه ۲۴۱

مجله‌ی موزیک ایران، سال نهم، شماره‌ی ۹ (مسلسل ۱۰۵)، بهمن ۱۳۳۹: صفحه‌های ۱۳ و ۱۴.^۱

تصنیف در بوته‌ی قضاوت صاحب‌نظران^۲

(۲)^۳

✽ آقای فرامرز پایور، که غالب کسانی که با موسیقی سروکار دارند با نام و کارشان آشنا هستند، به‌عنوان یک نوازنده نظر خود را ارائه می‌دهند. آقای پایور از نوازندگان خوب و توانای سنتور هستند و برنامه‌هایی نیز در تلویزیون ایران اجرا می‌کنند. ایشان از لحاظ همکاری با موزیک ایران، معروف حضور خوانندگان ارجمند ما نیز می‌باشند. پایور: ۱. به عقیده‌ی من در مورد پیشرفتِ تصنیف در موسیقی ما نظریه‌ی آقای خالقی کاملاً صحیح بوده^۴ و شکی نیست که به واسطه‌ی نفوذِ موسیقی غربی در کشور ما،

۱. در کتاب معارف پایور (اطرائی ۱۳۹۰: ۱۲۰)، به اشتباه، عنوان مطلب «مصاحبه در مورد تصنیف» ذکر شده است. همچنین شماره‌ی نشریه هم اشتباه عنوان شده است (شماره‌ی ۸ عنوان شده در صورتی که شماره‌ی ۹ است).
۲. این مطلب در دو قسمت در دو شماره‌ی پیاپی مجله‌ی موزیک ایران (سال نهم، شماره‌های ۸ و ۹، مسلسل‌های ۱۰۴ و ۱۰۵، دی و بهمن ۱۳۳۹) چاپ شده است و، به نوعی، نه مصاحبه بلکه نظرخواهی از برخی از صاحب‌نظران درباره‌ی تصنیف است. در ابتدای مطلب در کادری تحت عنوان «متن اقتراح» پنج پرسش مطرح شده و از افراد (شماره‌ی ۸: روح‌الله خالقی، احمد فروتن‌راد، حسین دهلوی و اردشیر جمالی / شماره‌ی ۹: علی محمد رشیدی، مهدی مفتاح، فرامرز پایور و هوشنگ مرشدزاده) خواسته شده تا پاسخ خود را درباره‌ی آن‌ها ارائه دهند. این پنج پرسش چنین است:
۱. آیا می‌توان معتقد بود که تصنیف در موسیقی امروز ما پیشرفتی حاصل کرده است؟ / ۲. این پیشرفت — در صورت وجود — از لحاظ آهنگ تا چه میزان است؟ / ۳. و از لحاظ شعر تا چه حدود؟ / ۴. اگر تحولی در زمینه‌ی تصنیف ضرورت می‌نماید چگونه و از چه جهت باید آغاز گردد؟ / ۵. بیماری مبتذل‌پسندی مردم، که طبعاً دامن‌گیر تصنیف نیز شده است، ناشی از چه عواملی است و مسئولیت دستگاه‌های پخش‌کننده‌ی موسیقی در این مورد تا چه میزان است؟ / شماره‌گذاری‌های درون متن، موجود در منبع، هم، درواقع، پاسخ به پرسش‌های مطروحه است.
۳. قسمت اول در مجله‌ی موزیک ایران، سال نهم، شماره‌ی ۸، مسلسل ۱۰۴، دی ۱۳۳۹: صفحات ۴-۷.
۴. بخشی از نظر روح‌الله خالقی، که در شماره‌ی پیشین مجله‌ی موزیک ایران (سال نهم، شماره‌ی ۸، مسلسل ۱۰۴، دی ۱۳۳۹، صفحه‌ی ۵) آمده، چنین است:

اما به کار تصنیف‌سازی از لحاظ آهنگ با امکاناتی که در دسترس آهنگسازان هست در حال حاضر بیش از این نمی‌توان امید ترقی داشت؛ زیرا خوانندگان نت نمی‌دانند و سلفژ نکرده‌اند و وسعت صدای‌شان محدود است و رسم قدیم آهنگسازی، یعنی پای‌بندبودن به قیود قدیمی، هم هست [که] آهنگساز را بسته است. مگر چند تصنیف می‌توان

همان‌طور که در مسائل دیگر پیشرفت‌هایی حاصل شده، در زمینه‌ی موسیقی هم نسبت به سابق پیشرفت‌هایی از قبیل ساختن مقدمه، تغییر ریتم جواب‌های بین اشعار و حُسن ختام (کادانس) نمودار گردیده است. منتهی به همان نسبت که تقلیدهای ما همواره ناقص و بدون عمق و مطالعه بوده است در این مورد هم اقتباس ظاهری و سطحی از موسیقی اروپایی به‌عمل آمده است؛ چنانکه بیشتر آهنگ‌هایی که امروز در دستگاه ماهر و آواز اصفهان ساخته می‌شود بیشتر رنگ مقام‌های ماژور و مینور دارد تا حالت موسیقی ملی ما.

۲ و ۳. در مورد شعر و آهنگ نظریه‌ی آقای دهلوی کاملاً صائب است.^۵ البته نباید غافل بود که سابقه‌ی ادبی کشور ما قابل مقایسه با سابقه‌ی موسیقی ما نبوده و علت پیشرفت شعر را هم در همین می‌توان جستجو کرد.

۴ و ۵. قدر مسلم آن است که انسان تا از چیزی اطلاع کافی نداشته باشد نمی‌تواند از آن، به تمام معنی، لذت ببرد. ملتی که در تمام طول عمر خود حتی یک ساعت هم وقت خود را صرف تحصیل و یا فهم موسیقی نکرده است چطور می‌تواند از آهنگ یک آهنگساز که سال‌ها وقت خود را صرف فراگرفتن علم موسیقی کرده است، لذت ببرد؟ این موضوع خیلی اسباب شگفتی است که چطور می‌شود تمام افراد ملت بروند موسیقی بیاموزند تا از آن لذت ببرند؟! جواب آن است که اگر در مملکت ما موسیقی یک امر استثنایی و اختصاصی است، در اروپا جزء تحصیلات رسمی مدارس و دانشکده‌هاست.

در سدگاه ساخت که از مقدمه [= درآمد] شروع شود و به زایل و مخالف برود و در حصار ردیف دستگاهی محدود باشد و باز هم تازگی پیدا کند؟ به‌نظر بنده باید برای ساختن آهنگ این قیود را رها کرد و از تغییر مقامات مناسب و تازه‌تری استفاده نمود و پای‌بند ردیف دستگاهی نبود و از فواصل متصل، که اساس نغمه‌های ماست، تجاوز کرده و فاصله‌های منفصل را هم به‌کار برد تا ملودی‌ها تازگی پیدا کند. البته کاری‌ست دشوار ولی با تجسس می‌توان راه‌های نو پیدا کرد. ما ملودی‌سازهای باذوق داریم. اگر کوشش کنند توفیق می‌یابند. موضوع دیگر این است که از قدیم گفته‌اند ملدی چون عروس بی‌زبور است. باید هارمونی و کنترپوان را وارد موسیقی کرد و حالا که از ارکستر برای اجرای تصنیف‌ها استفاده می‌کنیم باید این «عروس بی‌زبور» را با امکانات فنی زینت کرده تا موسیقی رنگ و رونق دیگری یابد. پس ملودی‌سازهای ما، که فعلاً مُتکی به ذوق هستند، باید غوطه‌ای هم چند هم در دریای علم موسیقی بزنند تا کارشان شایستگی بیشتری پیدا کند.

۵. بخشی از پاسخ حسین دهلوی به پرسش‌های ۲ و ۳ در قسمت اول این مطلب (چاپ‌شده در موزیک ایران، سال نهم، شماره ۸، مسلسل ۱۰۴، دی ۱۳۳۹: صفحه ۷) چنین است:

[...] از نقطه‌نظر شعر نیز تصنیف‌ها دگرگونی زیادی پیدا کرده و اشعار به‌تناسب زمان و مکان حالت دیگری گرفته است. اگرچه غالب تصنیف‌(های) گذشته بسیار باارزش و جالب است. مع‌هذا امروزه تصنیف‌های، به‌اصطلاح، «مُد روز» طرفداران زیادی دارد.

- الف. با دستگاه‌های موسیقی ما منطبق است؛
ب. از آهنگ‌های محلی و عامیانه است؛
ج. ریتمیک و دارای ضربِ نشاط‌آوری‌ست؛
د. و بالاخره ساده و قابل فهم است.

با اینکه می‌دانیم این آهنگ‌ها فاقد شعرند و مردم امروز هم حوصله‌ی شنیدنِ آهنگِ بدون شعر را ندارند، مع‌هذا، همه از آن لذت می‌برند. به همین ترتیب می‌توان در موردِ تصنیف اقدام نمود.

البته دستگاه‌های پخش‌کننده باید در این مورد دقت کافی مبذول دارند و با پخش برنامه‌های آموزنده‌ای چون موسیقی با تفسیر، درس موسیقی یا تجزیه و تحلیل آثارِ موسیقی‌دانان ایران و غیره موجب پیشرفتِ فهمِ موسیقیِ شنندگان گردند.

ناگفته نماند که این کارها با یک ماه و یک سال و دو سال انجام‌پذیر نیست و مدت‌ها وقت لازم دارد ولی، به‌هرحال، تنها وسیله‌ی عملی‌شدنِ نظریات فوق دلسوزی و وطن‌خواهی متصدیان دستگاه‌های پخش‌کننده و وجدان و شرافت ملیِ موسیقی‌دانان و آهنگسازانِ واقعیِ زمان ماست. البته به‌استثنای آهنگسازانی که در عرض یک روز شش آهنگ می‌سازند که هر کدام فقط یک هفته دوام دارد و باز دوباره به‌کمک فرستنده‌های عربی، افغانی، اروپایی و... هفت-هشت آهنگِ دیگر تحویل می‌دهند!

* * *

مجموعه‌ی پیش رو دربرگیرنده‌ی مصاحبه‌های مطبوعاتی و شنیداری (رادیویی و تلویزیونی) استاد فرامرز پایور است که قریب به اتفاق آن‌ها در طی سال‌های ۱۳۵۰-۱۳۷۶ با ایشان انجام شده‌اند. این مصاحبه‌ها منعکس‌کننده‌ی دیدگاه‌ها، نظرات، تجربیات و خاطرات استاد پایور است و، بدون تردید، هم برای علاقه‌مندان به تاریخ معاصر موسیقی کلاسیک ایرانی و هم برای اهل پژوهش جالب توجه و خواندنی خواهند بود.

مؤسسه‌ی فرهنگی-هنری ماهور
Mahoor Institute of Culture and Arts
www.mahoor.com info@mahoor.com

9 786224 874122